LA PARTICIPACIÓ EN MEDI AMBIENT EN EL MARC SINDICAL I SOCIAL

JORNADA SINDICAL – COMISSIONS OBRERES

Dimecres 11 de juny de 2008

Paco Sanz (Xúquer Viu)

Continguts

I- XÚQUER VIU, UNA EXPERIÈNCIA DE PARTICIPACIÓ EN EL MARC DE LA NOVA CULTURA DE L'AIGUA

II- ELS MOVIMENTS SOCIALS I LA PARTICIPACIÓ

I- XÚQUER VIU, UNA EXPERIÈNCIA DE PARTICIPACIÓ EN EL MARC DE LA NOVA CULTURA DE L'AIGUA

1- El conflicte del transvasament Xúquer-Vinalopó. La Comissió d'Estudi de la viabilitat del transvasament Xúquer-Vinalopó.

2- El Pla de Recuperació del Xúquer.

3- El nou Pla Hidrològic de Conca del Xúquer.

1- EL CONFLICTE DEL TRANSVASAMENT XÚQUER-VINALOPÓ. LA COMISSIÓ TÈCNICA D'ESTUDI DE LA VIABILITAT DEL TRANSVASAMENT

Breu contextualització del conflicte

- El pacte Bono-Zaplana.

- El Pla de Conca de 1998.

EL PLA DE CONCA DE 1998

- Sobreestimació dels recursos hídrics del Xúquer.
  - Causa principal: sobreexplotació de l'aqüífer de la Manxa Oriental.
  - Conseqüència principal: repartició d'aigua "de paper"

- Manca d'establiment de cabals ambientals per al Baix Xúquer.
  - Al contrari es fixa com a cabal mínim un màxim d'1m3 per segon

- Manca de previsió de l'impacte del canvi climàtic.

LA CAUSA PRINCIPAL DEL DECLIVI DEL XÚQUER: ELS RECS SUBVENCIONATS DE LA MANXA ORIENTAL

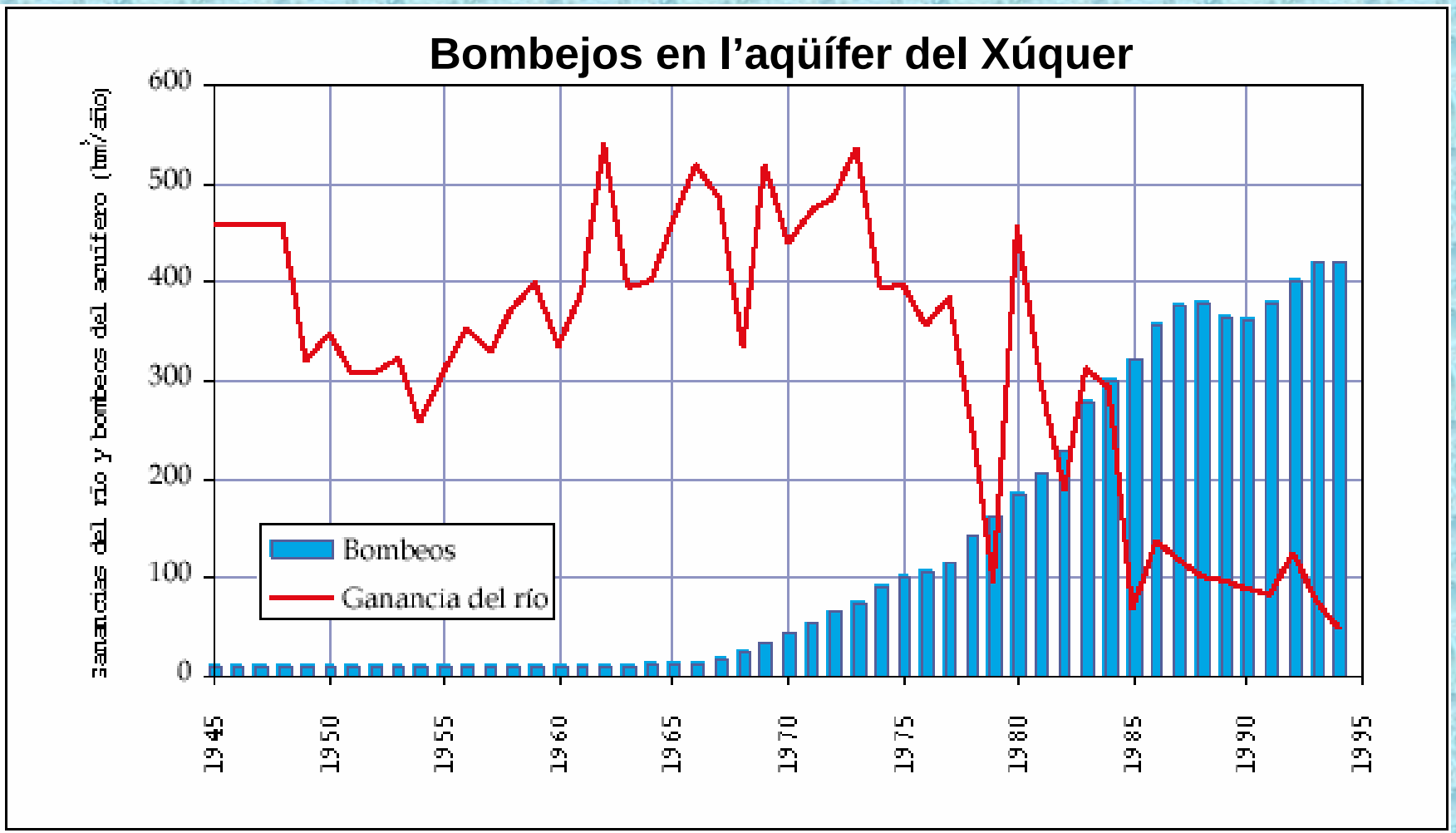

Font Libro Blanco del Agua, pàg 81

EL TRANSVASAMENT XÚQUER-VINALOPÓ I EL TRANSVASAMENT DE L'EBRE

- El Pla de Conca del Xúquer (1998) fixa una reserva de 80 hm3/any d'excedents com a volum màxim anual que pot destinar-se a pal·liar la sobreexplotació dels aqüífers del Vinalopó i el dèficit d'abastament de l'àrea Vinalopó-l'Alacantí-Marina Baixa.

- En funció dels estalvis produïts per les actuacions de millora i modernització dels regadius de la Ribera es reserven altres 90 hm3 anuals, el que implica que arribarien als 170 hm3.

- El Pla Hidrològic Nacional (2001) assigna 63 hm3 de l'Ebre (Tous) al Xúquer, per a equilibrar les demandes de rec i abastament de la Ribera del Xúquer

És per tant el Xúquer un riu excedentari o deficitari?

EL CANVI DE GOVERN I LA DEROGACIÓ DEL TRANSVASAMENT DE L'EBRE

- En les eleccions de març de 2004 el PP perd les eleccions. Es forma un govern del PSOE amb recolzament de Izquierda Unida i ERC.
- S'anuncia la derogació del transvasament de l'Ebre i el Ministeri del Medi Ambient assumeix parcialment la Nova Cultura de l'Aigua.
- En juny es modifica el Pla Hidrològic Nacional. Es deroga el transvasament de l'Ebre, però es manté el del Xúquer-Vinalopó.
- En resposta a l'informe del Comitè de Peticions, el Ministeri crea una Comissió d'Estudi de Viabilitat del transvasament Xúquer-Vinalopó tenint en compte les condicions ambientals.

LA COMISSIÓ D'ESTUDI DE LA VIABILITAT DEL TRANSVASAMENT XÚQUER-VINALOPÓ

COMPOSICIÓ (Constituïda el 25 d'agost de 2004)

- Usuaris de la Conca del Xúquer
- Junta Central d'Usuaris del Vinalopó
- Aguas del Júcar
- Direcció General de l'Aigua
- Confederació Hidrogràfica del Xúquer
- Acuamed
- Universitat Politècnica de València
- Generalitat Valenciana
- Fundació Nova Cultura de l'Aigua
- Xúquer Viu

Quan es constitueix les obres es troben executades al 20%

ESTUDIS TÈCNICS DE LA COMISSIÓ

- Es crea una Grup d'Experts, dins la Comissió, per avaluar si el transvasament és tècnica, econòmica i ambientalment viable.
- Després de 4 mesos de treball aquest Grup presenta les seues conclusions a finals de gener de 2005. Antonio Estevan juga un paper clau en aquesta comissió.
- Malgrat demostrar-se la inviabilitat del transvasament des de Cortes de Pallàs el Govern decideix continuar les obres:
  - es podran transvasar entre 12 i 62 hm3 anuals
  - utilització continuada (70 hm3/anys) de l'aqüífer de la Plana Sud
  - es destinarà a l'agricultura i a usos ambientals
- Per a la Fundació Nova Cultura de l'Aigua i Xúquer Viu la decisió és inacceptable i les mobilitzacions s'intensifiquen.

Les obres es troben executades al 29%

L'ALTERNATIVA DE LA MARQUESA

- Xúquer Viu demana en febrer una reunió urgent de la Comissió d'Estudi per a:estudiar la proposta dels regants del Xúquer de canviar la presa d'aigües a l'Assut de la Marquesa (a 3 km de la desembocadura).

- S' aconsegueix paralitzar les voladures i inici de la perforació del Caroig.

- A finals d'abril el Govern dona 3 mesos per a que es presenten alternatives al projecte.

- El 28 de maig 15.000 persones es manifesten a Sueca contra el transvasament.

L’ALTERNATIVA DE LA MARQUESA

-Al mes de juliol es presenten 2 alternatives: l’alternativa Alacant (sense canonada) i l’alternativa de la Marquesa.

- El Govern decideix paralitzar les obres durant 2 mesos més per estudiar les propostes.

Les obres es troben executades al 37%.

- El 14 d’octubre, després d’una nova reunió de la Comissió, Cristina Narbona anuncia la cancel·lació del transvasament des de Cortes i el canvi de presa a l’Assut de la Marquesa.

ASPECTES CLAUS EN EL CANVI DE PROJECTE

- La Directiva Marc de l'Aigua (2000) que fixa com a principals objectius assolir el bon estat ecològic de totes les masses d'aigua i fer un ús sostenible dels recursos hídrics. A més ha d'establir-se la participació activa dels ciutadans i ciutadanes en la gestió de l'aigua.

-Les mobilitzacions i sensibilització social de la Ribera cap a la defensa del riu per part de tots els sectors.

-L'accés d'un nou equip al Ministeri de Medi Ambient i a la Confederació Hidrogràfica del Xúquer que estableix una cultura del diàleg i la transparència amb l'accés a la informació i una major participació.

2- EL PLA DE RECUPERACIÓ DEL XÚQUER

-Xúquer Viu elaborà una proposta de Pla de Recuperació del Xúquer en gener de 2006 després de conèixer la intenció del Ministeri de Medi Ambient de la seua realització.

- En febrer de 2007 la Confederació presenta un ambiciós projecte de Pla de Recuperació amb una memòria que replega les propostes de Xúquer Viu i un model de participació. Es constitueix la Mesa de Participació.

- El 16 de juliol de 2007 es reuneix la Mesa de Participació i es constitueixen les 5 comissions temàtiques: cabals ecològics, qualitat de les aigües, recuperació de riberes, revalorització socio-cultural i prevenció d'avingudes.

- Fins ara les comissions s'han reunit 4 vegades i la Confederació té la intenció de tancar aquest procés participatiu a finals de juliol.

LA COMPOSICIÓ DE LA MESA DE PARTICIPACIÓ

Sectors representants

- Confederació Hidrogràfica del Xúquer (4)
- Administració General de l'Estat (3)
- Societats Estatals (3)
- Administració Local (1+1)
- Administració Autonòmica (2+2)
- Usuaris d'Abastiment (1+1)
- Usuaris de rec (3+3)
- Usuaris Hidroelèctrics (1)
- Organitzacions empresarials (1+1)
- Organitzacions sindicals (2)
- Consumidors i Usuaris (1)
- ONGs (6)

3- PROCÉS PARTICIPATIU EN EL NOU PLA HIDROLÒGIC DE CONCA DEL XÚQUER

La Directiva Marc de l'Aigua (Directiva 2000/60/CE)

Objectius fonamentals (Art. 1 i Art. 4)

- Aconseguir un bon estat ecològic de totes les masses d'aigua per al 2015.
- Fer un ús sostenible a llarg termini dels recursos hídrics.

La Directiva Marc de l'Aigua
(Directiva 2000/60/CE)

Principals instruments

- El que es paga per l'aigua ha d'incentivar el seu ús racional: Aplicar el principi de recuperació de costos dels serveis relacionats amb l'aigua, incloent els costos mediambientals per a 2010. (Art. 9)

- És necessari aplicar el consens i la transparència en la gestió: Fomentar la participació activa de totes les parts interessades en el procés de presa de decisions i en el seguiment de l'execució de les decisions preses. (Art. 14)

RESPOSTES DAVANT EL CONFLICTE

“Desarrollisme”: Política tradicional

La vella cultura de l’aigua

- Aigua = recurs productiu
- Creixement il·limitat de l’oferta
- Grans obres hidràuliques
- Nul·la atenció ambiental
- Nul·la participació social i escassa informació
- Escassa efectivitat del control sobre extraccions, detraccions i usos
- Translació dels costos dels diferents usos cap la societat

RESPOSTES DAVANT EL CONFLICTE

Sostenibilitat: Nova Cultura de l'Aigua

- Aigua = actiu eco-social (diferents valors i usos)
- Visió integrada de la política d'ús del territori i la política de l'aigua
- Control i gestió de la demanda i no augment de l'oferta
- Solucions locals als problemes locals
- Protecció i recuperació de les masses d'aigua: RIUS, ZONES HUMIDES I AQÜÍFERS VIUS
- Participació social i accés a la informació
- Assumpció de costos per part dels diferents **usuaris**

LA PARTICIPACIÓ EN LA DIRECTIVA MARC DE L'AIGUA

Article 14

Els Estats membres fomentaran la participació activa de totes les parts interessades (no sols els usuaris tradicionals) en la implantació de la present Directiva i en l'elaboració dels plans hidrològics de conca.

LA PARTICIPACIÓ EN LA DIRECTIVA MARC DE L'AIGUA

Informació, consulta i participació

Els Estats membres informaran i consultaran al públic, inclosos els usuaris, en particular sobre:

- El calendari i el programa de treball per a l'elaboració dels plans hidrològics de conca (2006)
- L'esquema de temes importants que es plantegen en la conca en matèria de gestió de recursos hídrics (2007)
- El projecte de pla hidrològic de conca (2008)

Consulta durant 6 mesos

ALGUNES CONSEQÜENCIES DE LA DIRECTIVA MARC DE L'AIGUA EN EL MARC DE LA PARTICIPACIÓ CIUTADANA

- L'aspecte mediambiental ocupa el centre del discurs.
- Noves regles del joc democràtic:
    - Sistema de decisió democràtic front a l'autoritari.
    - Apareix l'usuari ciutadà (i no sols l'usuari econòmic) com a part interessada.
    - Igualtat en el procés de participació de totes les parts.
    - Informació i transparència en tot el procés.
- Fixa terminis de compliment dels objectius.
- L'obligació primordial és obtindre resultats (2015)

EL PROCÉS DE PARTICIPACIÓ EN EL PLA DE CONCA DEL XÚQUER

www.phjucar.com

Model de participació

- Fòrum de participació (al voltant de 300 components): Relació de parts interessades.

- Mesa de Participació (48 components): Coordinació i seguiment del procés.

LA MESA DE PARTICIPACIÓ

Comissions Sectorials

- ONG i Fundacions (7 membres)
    - Acció Ecologista Agró
    - Ecologistes en Acció
    - Xúquer Viu
    - Fundació Nova Cultura de l'Aigua
    - WWF/Adena
    - Seo/Birdlife
    - ADIMAN
- Usuaris (20 membres)
- Organitzacions empresarials i sindicats (7 membres)
- Administracions (14 membres)

Comissions de Treball Territorials

- Sènia, Millars, Palància, Túria, Xúquer, Vinalopó

FASES D'ELABORACIÓ DEL PLA HIDROLÒGIC

- Documents Inicials
  - Projecte de Participació Pública
  - Programa, Calendari i Fórmules de Consulta
  - Estudi General de la Demarcació
- Esquema de Temes Importants
- Programa de Mesures
- Redacció del Pla Hidrológic de Conca

BALANÇ PROVISIONAL DEL PROCÉS DE PARTICIPACIÓ

Aspectes positius

- Bon funcionament de les Comissions Sectorials.
- Acceptació de la majoria de propostes de modificació a dos dels documents inicials: Projecte de Participació, Programa, Calendari i Fórmules de Consulta. També a les Bases Organitzatives i de Funcionament.
- Transparència en el procés. Tots els components coneixen les propostes dels demés.
- Funcionament de la plana web com element d'informació pública. (valencià i castellà)

BALANÇ PROVISIONAL DEL PROCÉS DE PARTICIPACIÓ

Aspectes negatius

- Considerable retràs respecte al calendari de la Directiva Marc.
- El públic en general desconeix la DMA i el procés de planificació.
- No es va discutir ni modificar el document sobre l'Estudi General de la Demarcació que es va exposar a consulta amb informació incompleta i no actualitzada.
- Encara no s'han posat recursos materials i humans per a garantir la igualtat d'oportunitats dels participants que defensem els valors ambientals i no comptem amb recursos.

UNA INCERTIDUMBRE FINAL

- Seran capaços el Ministeri i la Confederació de complir els objectius de la DMA mitjançant un procés de participació real en el que els resultats de la planificació incorporen aspectes fonamentals de les organitzacions ecologistes i ciutadanes?

- O pel contrari, es tractarà d'un procés participatiu més, formalment correcte, però on les decisions importants es cuinen en altres àmbits, amb els usuaris econòmics i els poders polítics, i al marge dels interessos ambientals i els seus defensors?

II- ELS MOVIMENTS SOCIALS I LA PARTICIPACIÓ

ELEMENTS QUE HAN DE FORMAR PART D'UN PROCÉS REAL I DEMOCRÀTIC DE PARTICIPACIÓ CIUTADANA

- Coneixement dels objectius del procés de participació.
- Accés a la informació des del primer moment.
- Transparència al llarg de tot el procés.
- Participació en totes les fases: abans, durant i després.
- Participació en l'elaboració de les normes de participació.
- Igualtat de condicions de tots els participants.
- Finançament de la participació per aquells components sense recursos econòmics o tècnics.
- Tècnics experts independents al servei de les ONGs.
- Calendari amb terminis coneguts i consensuats entre tots.

ALTRES QÜESTIONS QUE AJUDEN AL PROCÉS DE PARTICIPACIÓ

- Acordar la resolució dels conflictes i desacords. Figura del mediador acceptat per les parts.
- Cercar el consens, fins on siga possible. Presa de decisions compartida.
- Les propostes acceptades han de ser informades per l'organisme que ha convocat el procés.
- S'ha d'alçar acta de totes les reunions.
- Els diferents actors, en un procés de participació real, han d'assumir el compromís i la responsabilitat.

TRAMPES I ENTREBANCS
EL QUE NO ÉS UN PROCÉS DE PARTICIAPACIÓ

- Confusió intencionada entre simple informació d'un projecte determinat i la participació ciutadana. Es busca l'assentiment davant fets consumats.
- Participació sols dels tècnics o experts. La societat civil es menysprea o directament no participa.
- No accés a la informació o accés parcial. Els que dirigeixen el procés i alguns components tenen informació privilegiada no compartida amb la resta.
- No establiment d'un calendari del procés.
- No contestació raonada a les al·legacions presentades.
- No participació en totes les fases del procés.

LES CLAUS DE L'ÈXIT DE LA PARTICIPACIÓ CIUTADANA PER ALS MOVIMENTS SOCIALS

- Lleis que contemplen la participació ciutadana com un procés reglat i democràtic.
- Voluntat política dels responsables de portar a cap un procés d'autèntica participació.
- Accés a la informació sense trabes.
- Ajuda/assessorament tècnic per tal de poder plantejar propostes i alternatives.
- Sensibilitazió, mobilització i debat social: Aspecte fonamental dels moviment ciutadans per a fer avançar les seues propostes.

ALLÒ IMPORTANT: ELS RESULTATS

- El final del procés participatiu ens dirà si s'han complit els objectius o hem estat perdent el temps.
- Cal valorar adequadament els resultats. No és fàcil aconseguir el 100% dels objectius, especialment quan intervenen altres components amb interessos contraposats.
- Els resultats ens donaran idea de la influència real dels agents socials en la presa de decisions.

MOLTES GRÀCIES POR LA VOSTRA ATENCIÓ

Agraïments a Graciela Ferrer i Antonio Estevan

Xúquer Viu:
www.xuquerviu.org